ఒ డు దు డు కు లు

నా ఉద్యోగం బదిలీ అయి, నేనా ఊర్లో కాపురంపెట్టి అప్పటికి దగ్గర దగ్గర వొక సంవత్సరం అవుతుంది. రజాక్ అంగడి ఆ వూళ్లో మా యింటికి ఎదురుగా వుండేది. అది పెద్ద అంగడీ కాదు; దానికి పెద్ద అమ్మకమూ లేదు. మామూలుగా కొట్టం అంటారే అదీ అది. అంటే రాళ్ళు పేర్చి రెండు ప్రక్కలా రెండు గోడలు అమర్చాడు. వెనక తడిక కట్టాడు! పైన తడికెకట్టాడు అదీ అతని అంగడి. ముందు వొక నిప్పుల కుంపటీ, దాని ప్రక్కన వొక చిన్న ఎత్తుపాటి బల్లా అదీ అతని సామాగ్రి. రిక్షా వాళ్ళూ, జట్కావాళ్ళు వొచ్చి టీ త్రాగిపోతుండేవాళ్ళు. వాళ్ళు నిలబడే త్రాగిపోతుండేవాళ్ళు.

ఆ అంగడిమీద రజాకుకి చెప్పుకోదగ్గ రాబడి యేమీలేదు. కాని అతనికి ఎంతవస్తే అంతే చాలు. అతనికి ఇద్దరు కొడుకులుంటే, వాళ్ళిద్దరూ రెక్కలువచ్చి, గుర్రపు బళ్ళు తోలుకొని ఎవ్వరిపొట్ట వాళ్ళు పోసుకుంటున్నారు. మిగిలిందల్లా 'ఖైరూన్' అనే కూతురు దానికి పది పన్నెండు యేళ్ళుంటాయి. వాళ్ళిద్దరికీ రెండుపూటలా అన్నంతినాలనే నియమంలేదు. వుంటే తినేవారు; లేకపోతే లేదు. ఒకొక్కరోజు ఆ వచ్చే నలుగురూ రాక టీ కని కొన్నపాలు యే గ్లాసో, అరగ్లాసో మిగిలితే చెరికాసినీ త్రాగి పడుకునేవారు. రజాక్ కొడుకులకు, ఏమన్నా ఇయ్యగలిగితే, గుర్రానికి గడ్డికనీ, గాదానికనీ ఇచ్చేవాడుగానీ ఎంత అవుసరమైనా తాను వస్తువుండి కూతుర్ని కూడా ఉంచేవాడుగాని, వాళ్ళని దమ్మిడీ అడిగేవాడుకాదు. ఒకవేళ వాళ్ళు ఇవ్వవచ్చినా పుచ్చుకునేవాడు కాదు. పైగా వాళ్ళమీద, "ఏం నాకిచ్చే

వాళ్ళయ్యారా, మీరు!" అని ఎగిరిపడేవాడు. అతనికి రోజులు అలాగే గడిచిపోతున్నయ్.

*   *   *   *   *

ఉండి వుండి వొకనాడు రజాక్ కొట్లో సందడి ఎక్కువైంది. నే నప్పుడు మొహం కడుక్కుంటున్నాను. తలెత్తి చూద్దును గదా, రజాక్ వొక ఎర్రని సిల్కు చొక్కా తొడుక్కొని, కళ్ళకు సుర్మాపెట్టి, పెళ్ళి కొడుకల్లే దిద్దుకొని, కొట్టుమీద కూర్చొనివున్నాడు. దారేపోయే వాళ్ళని పిలవటం, పరియాచికా లాడటం - మహా సంతోషంలో వున్నట్లు కనిపించాడు. ప్రక్కన వంపుదగ్గర నీళ్ళ కోసం పోట్లాడుకునేవాళ్ళని "ఎందుకుబే అట్లా పోట్లాడుకుంటారు, జరా పానీకోసం?" అన్నాడు. అన్నిటికంటే నాకు ఆశ్చర్యాన్నిచ్చింది, అతనికి ఎదురుగా పెద్ద బుట్టలో అమ్మకంకోసం పోసివున్న గారెలు. నేను ఆఊరు ఒచ్చినప్పటినుంచీ రజాక్‌ని చూస్తూనే వున్నాను. అత నేనాడూ "టీ" తప్ప మరేదీ అమ్మినట్లు నా స్ఫురణలో లేదు. ఆ టీకూడా ఎవరన్నా ఒస్తే. "ఎందుకు వచ్చారా?" అన్నట్లు అతి బద్ధకంగా అమ్ముతుండేవాడు. అటువంటి రజాక్ యొక్క ఈ అట్టహాసం చూచి, అతనికి ఏదో అదృష్టం వచ్చింది అనుకున్నాను నేను. అదృష్టాని కేముంది? మన పెద్దలు చెప్పినట్లు, వస్తే కొబ్బరికాయలో నీళ్ళకు మల్లేనూ పోతే కరిమింగిన వెలగపండులోని గుజ్జుకుమల్లే ప్రవర్తిస్తుందామె! ఇటువంటి మాయలాడి, రజాక్‌ని పట్టుకుంటే పట్టుకుని వుండవచ్చు అనుకున్నాను. ఇది ఆమె లీలల్లో ఒక లీలై వుండవచ్చు.

ఈ విషయమే నేను నా భార్యతో చెప్పాను. చెపుతూ వుండగా రజాక్ కూతురు మా యింటికి నీళ్ళకు వచ్చింది, అదీ మారింది. శుభ్రంగా స్నానంచేసినట్లువుంది. తల చక్కగా దువ్వి, పై రెండుజడలు వేసింది. రెండు జడలకూ రెండు ఎర్రని సిల్కురిబ్బనులు కట్టింది. క్రొత్త జాకెట్టు

తొడిగింది! లంగా కట్టింది మొహంనిండా నవ్వే. నా భార్య దాన్ని ఎగా దిగా చూచింది. అడిగింది....

"ఏమే?"

"ఏం అమ్మా?"....సిగ్గుపడుతూ అన్నది కైరూన్....రజాక్ కూతురు.

"నీ అబ్బ ఇవ్వాళ సిల్కుచొక్కా వేశాడటే!" అని అడిగింది నా భార్య నవ్వుతూ.

"అవునమ్మా" తన క్రొత్తబట్టలు జ్ఞాపకంవచ్చి తల పైకెత్తకుండానే జవాబులు చెప్పింది రజాక్ కూతురు.

"ఇవ్వాళ అంగడిమీద గారెలుకూడా పెట్టారటగదే"

"అవును అమ్మగారూ, రేపు బజ్జీలు పెడతాం. ఎల్లుండి పకోడీలు పెడతాం. ఇకనుంచి రోజుకొక పదార్థం పెట్టాలనుకున్నాం అమ్మగారూ"- గట్లు తెగిన ప్రవాహానికి మల్లే పొర్లుకుపోతోంది రజాక్ కూతురు వాక్కు.

"నీ అబ్బ చేస్తాడా, నువు చేస్తావే? ఈ గారెలూ, బజ్జీలూ, పకోడీలూ, ఆ చెయ్యబోయే అన్నీనూ?" అని అడిగింది నా భార్య.

"మాకేం చేతనవు అమ్మగారూ? ఆమెకు ఎన్నో పిండివంటలు చేతనవు. రోజుకొకటి చొప్పున చేసినా తరగవట. ఆమె చేసి యిస్తూవుంటే మేం కొట్టుమీదపెట్టి అమ్ముతూ ఉంటాం" అన్నది.

"ఆమె ఎవ్వరే?" అని అడిగింది నాభార్య ఆశ్చర్యంగా.

"మా అబ్బ తోలుకొచ్చెనె; ఆమె" అన్నది రజాక్ కూతురు.

ఈ మాటకు మేము ఒకరి మొహాలు ఒకరం చూసుకున్నాం. అనేక ప్రశ్నలు వేసి చివరికి రజాకు వొక క్రొత్త మనిషిని తీసుకువచ్చాడనీ, ఆమె వొచ్చి కాపురం పెట్టిందనీ, ఆమె వొత్తిడితో పిండి వంటల అమ్మకం కూడా పెట్టారనీ, ఆమె ఇంటిని ఒకదారికి తీసుకుధావటమే కాక, రజాకునీ అతని కూతుర్నీ బాగా చూస్తుందనీ తేలింది. "బలే మనిషి అమ్మగారూ!" అన్నది రజాక్ కూతురు.

ఇదంతా విని—"నీ అన్నలకు తెలుసటే ఈ సంగతి" అని అడిగింది నాభార్య.

"తెలియకేం అమ్మగారూ!" అన్నది రజాక్ కూతురు.

"వాళ్ళేమన్నారే?"

"ఏమంటానికి ఏముంది అమ్మగారు? వాళ్ళు వాళ్ళ పెళ్ళాలతో కాపరం ఉండటంలా?" అన్నది రజాక్ కూతురు అని నీళ్లు ముంచుకోటానికి దొడ్లోవున్న తొట్టి దగ్గరకు వెళ్ళింది.

"చూశారా దాని మాటలు!" అన్నది నాభార్య నవ్వుతూ.

నాభార్యకు కైరూన్ అంటే ఇష్టం. ఏ మాట అడిగినా అదినవ్వుతూ జవాబు చెప్పేది. ఏపని చెప్పినా నవ్వుతూ చేసేది. మిన్నువిరిగి మీద పడినా తొణికేదికాదు. అందుకని అదంటే నాభార్యకు యిష్టం. నేనుమాత్రం కైరూన్‌సంగతి ఆలోచించడంలేదు. "ఈ వయస్సులో వుండి రజాక్ పెళ్ళి చేసుకోవటం ఏమిటి? ఈ మానవుడు చిత్రుడు అనుకుంటున్నాను."

* * *

కొన్నిరోజులు గడిచినై. ఆఫీసు గొడవల్లోపడి నేనీ విషయమే మరచిపోయాను. ఉదయం పదిగంటలకల్లా అవుసరమైన పనులన్నీ తొందర తొందరగా పూర్తిచేసుకొని, గబగబా, పొగలు వెళ్ళగక్కుతున్న అన్నం నాలుగుముద్దలు మ్రింగి ఆఫీసుకు వెళ్ళటం—మళ్ళీ రాత్రి యే ఏడుగంటలకో, ఎనిమిదిగంటలకో ఆఫీసునుంచి వ్రేళ్ళాడబడి తిరిగిరావటం ఏ పని చెయ్యటానికీ బుద్ధిపోక కాళ్ళారజాపుకొని మడత కుర్చీలో జేరగిల బడటం—ఈ ప్రకారం దొర్లిపోతున్నాయి రోజులు. ఇటువంటి జీవితంలో యితరులను గురించీ, వాళ్ళ జీవితాల ఒడుదుడుకుల్ని గురించీ ఆలోచనకు తావెక్కడ? కాకపోతే అప్పుడప్పుడు నా భార్య చెప్పే మాటలనుబట్టి, రజాక్ వ్యాపారం మూడు పువ్వులూ ఆరు కాయలుగా వృద్ధి చెందుతూ వుందనీ ఆ క్రొత్త మనిషి అడుగు పెట్టింతర్వాత, రజాక్‌కి బాగా కలిసి వొస్తూవుందనీ, రజాక్‌నీ, కైరూన్ని ఆ క్రొత్తమనిషి బాగా చూస్తూ

వుందనీ, అందువల్ల శారీరకంగా వాళ్ళిద్దరూ దా.సవద్దారనీ తెలుసుకున్నాను. నేనుకూడావచ్చే పోయేటప్పుడు రజాక్ కొట్లో జరుగుతున్న మార్పులను గమనిస్తూనే వున్నాను. మొదటిలో రోజుకొకటిచొప్పున తినుబండారాలు తయారుచేసేవారు కొద్దిరోజులకు, ప్రతిరోజూ అన్ని పదార్థాలను చెయ్యటం మొదలుపెట్టారు. మరికొన్ని రోజులకు కొట్టుముందు అరటిగెలను ప్రేలాడ గట్టారు. చివరికి మాసపత్రికలూ, వారపత్రికలనూ కూడా ప్రేలాడ గట్టటం మొదలుపెట్టారు. ఇవన్నీ చూస్తూ నేను సంతోషించాను. "ఒక దృష్టితో చూస్తే, అదే మంచిజీవితం!" అనిపిస్తూ వుండేది నాకు. కాని కాలం ఒక రకంగా నిలవదు అనే సత్యం అందరికీ తెలిసిందే! అది వున్నట్లు వుండి పెడతిరుగుతుంది.

ఆనాడు ఆదివారం అవటంవల్ల, రామాయణం తిరగవేస్తూ కూర్చున్నాను నేను. నాకు నిజంగా రామాయణం అంటే యిష్టం. ముఖ్యంగా సుందరకాండ, అందులో సీతమ్మ వారిది హృదయ విదారకమయిన స్థితి, రావణుని భోగలాలసత్వం వేకువజామునలేచి సింగారించుకొని సీతమ్మవారి కోసం రావణుడు అశోకవనానికి వెళ్ళినరీతి, రాములవారిని నిందించినప్పుడు సీతమ్మవారు రోదించిన రోదనా—ఎన్నిసార్లు చదివినా నాకింకా చదవాలనే వుంటుంది. రావణుడు కామోద్రేకంతో తన దగ్గరకు వొచ్చినప్పుడు ఆ పతివ్రత తన నాభినీ, నడుంనీ, కుచద్వయాన్నీ ఆ దుష్టుని కంటపడకుండా తన అరటి స్తంభాల్లాంటి తొడలతో కప్పుకోటానికి చేసిన ప్రయత్నం—ఎన్నిసార్లు చదివినా హృదయాన్ని ద్రవింపజేస్తూనే వుంటుంది.

ఆనాడు నేను మళ్ళీ అదే ఘట్టం చదువుతూ కూర్చున్నాను. ఆ ఘట్టం చదువుతూ కూర్చున్న నాకు రజాక్ వచ్చి ఎదురుగా నుంచున్న సంగతే తెలియలేదు.

అతను "సాబ్" అన్నాడు. నేను తలెత్తి చూశాను. ఎదురుగా రజాక్. కళ్ళు తుడుచుకొని, "ఏం రజాక్?" అని అడిగాను. వెంటనే ప్రత్యుత్తరం రాకపోయేటప్పటికి తల పైకెత్తి చూశాను. నాకు ఆశ్చర్యం

వేసింది రజాక్ నెత్తిన పిడుగుపడిన వానికిమల్లే వున్నాడు. వేటగాని విజృంభణకు బెదిరిపోయి బిత్తరచూపులు చూస్తున్న లేడికిమల్లే వున్నాడు.

"ఏమిటి రజాక్!" అని అడిగాను.

"యేమీ లేదు సాబ్. చెప్పుకుందామని వచ్చాను" అన్నాడు రజాక్.

"ఏమిటి!"

"మీ దగ్గర దాపరికం యెందుకు సాబ్? నాతో ఒక మనిషి వుంటా వుంది. అంటే ఆమెది నాకులంకాదు; నాది ఆమె కులంకాదు....కాని మాకు అట్లా కలిసిపోయింది సాబ్. ఆ మనిషికూడా వున్నన్నాళ్ళూ బాగానేవుంది. కైరూన్‌ను అడగండి. ఉన్నన్నాళ్లూ దాన్ని కన్నబిడ్డకన్నా యెక్కువగా చూసింది సాబ్.

"అనే నేనూ విన్నాను. ఇప్పుడేమయింది?" అని అడిగాను.

"పదిరోజుల క్రిందట యింటికి వెళ్ళివస్తానని వెళ్ళింది సాబ్. ఇంత వరకు వత్తాలేదు....వెళ్ళేటప్పుడు వందరూపాయిలు తీసుకువెళ్ళింది. ఎవ్వరో కుదవపెట్టిన నాగరం, కడియాలూకూడా తీసుకువెళ్ళింది సాబ్" అన్నాడు.

నాకేమీ తోచక, "ఎందుకిచ్చావ్?" అని అడిగాను.

"మనస్సులు కలిసేంతర్వాత నీదీనాదీ యేమిటిసాబ్. కలిసిపోవటం అంటే అంతా వొకటే "నాగరం, కడియాలూ పెట్టుకోవాలని వుంది" అన్నది సాబ్. "సరే పెట్టుకో" అన్నాను "మారం వెళ్తన్నాను. డబ్బు ఎందుకైనా కావలవస్తుంది" అన్నది సాబ్. "సరే పెట్టెలో వున్నది తీసుకుపో" అన్నాను.

"నువ్వు తీసుకుపొమ్మంటే తీసుకుపోయింది. తప్పేముంది?" అని అడిగాను

"తప్పుకాదు సాబ్. తను నాలుగు రోజుల్లోవస్తానంటేగదా సాబ్ నేను; అవి అన్నీ యిచ్చింది." అని అడిగాడు రజాక్.

"వస్తుందేమో-అప్పుడే తొందరపడతావెందుకు?" అని అడిగాను.

రజాక్ కాసేపు ఆలోచించాడు. అతని కళ్ళల్లో నీళ్ళు గిర్రున తిరిగినై "రాదుసాబ్....అక్కడేదో జరిగింది సాబ్...." అని అంతమనిషి గోడు గోడున యేడ్వటం మొదలుపెట్టాడు "నేను బ్రతకన్‌సాబ్!" అన్నాడు. వెక్కి వెక్కి యేడుస్తూ.

నేను నిలువలేకపోయాను. అతని దుఃఖం ముందు....ఎవ్వరి కష్టం అయినా కష్టమే నిజంగా నావల్లయేమన్నా అయితే అతనికి సహాయం చెయ్యాలనిపించింది "నన్నేం చెయ్యమంటావ్ రజాక్!" అని అడిగాను.

"ఆమెను యిక్కడకు వచ్చేటట్టు చెయ్యండి సాబ్." అన్నాడు రజాక్.

"ఎట్లా!" అని అడిగాను.

"ఎవ్వరితో నైనా కబురు చెయ్యండి సాబ్." అన్నాడు రజాక్.

"సరే ఆమె ఊరు పేరు!" అని అడిగాను.

హైదరాబాద్ దగ్గర వొక ఊరిపేరు చెప్పాడు. రజాక్ నేను ఆలోచించాను. ఆవిడ రజాక్‌ని పెళ్ళి చేసుకోలేదు....ఆవిడ డబ్బూ వస్తువులూ తీసుకుపోయినట్టు రజాకే మాట తప్ప ఏ సాక్ష్యమూ లేదు. పోనీ యే పోలీసుసహాయంతోనో తంటాలు పడదామంటే పరరాష్ట్రంలో ఉనికి. ఈ సాధక బాధకాలన్నీ నెమ్మదిగా రజాక్‌కి చెప్పాను.

"అదేమీ అక్కర్లేదు సాబ్. ఆమె అసలు ఆ వూళ్ళో ఉందో లేదో, ఉంటే ఏం చేస్తావుందో. కనుక్కోండి....ఆ వూళ్ళో వుంటే "రజాక్ నీ కోసం యెదురుచూస్తున్నాడు" అని కబురు అందజెయ్యండి సాబ్" అన్నాడు రజాక్.

"అది లాభంలేదు సాబ్. ఆమె ఊరు వొక అడవిలో వుంది. వాళ్ళ వాళ్ళంతా శానా మోటువాళ్ళ, సాబ్. మేమిద్దరం కలిసి వుంటున్నా మని మా మీద శానా కోపంగా వున్నది వాళ్ళకి. నేను వెళ్తే నన్ను తిరిగి రానివ్వరు సాబ్. లేకపోతే యిన్నాళ్ళూ వూరుకునేవాణ్ణా సాబ్," అన్నాడు అతని కళ్ళల్లోకి మళ్ళీ నీళ్ళు వచ్చినై. చేసే వీలు, నిజానికి నాకు కనపడక పోయినా, అతని కా సంగతి చెప్పలేకపోయాను."

"వాళ్ళ వాళ్ళు అటువంటివాళ్ళని తెలిసినప్పుడు నువ్వసలు పంప కుండా వుంటే బాగుండేది రజాక్." అన్నాను. అతను నా మీదపెట్టిన బాధ్యతను కొంత పంచుకుందామని.

"నిజమే సాబ్. యిప్పుడదే అనుకుంటున్నాను. కాని ఆ మధ్య వాళ్ళ చుట్టం వొకామె వొచ్చి నా యింట్లో పది రోజులు ఉండిపోయింది సాబ్. ఆమె ఇప్ప డక్కడ అంతా బాగానే ఉందనీ, మా మీద యిప్ప డెవ్వరికీ కోపం లేదనీ చెప్పి వొక్కసారి ఆమెను రమ్మనమని చెప్పింది సాబ్. అంతా చూడా లనుకుంటున్నారన్నది. నేను "నిజమే" అని నమ్మా. యిప్పుడు చూసుకుంటే అదంతాకూడా వొక ఎత్తుగడేమో అని అనిపిస్తా వుంది సాబ్," అని కన్నీరు తుడుచుకున్నాడు రజాక్. నేను, "నాకు చేతనైన సహాయం చేస్తా" నని చెప్పి ఓదార్చి పంపాను. కాసేపు యేం చేద్దామా అని ఆలోచించాను. హైదరాబాద్‌లోవున్న వొక మిత్రుడు జ్ఞాపకం వచ్చాడు. ఈ విషయం కనుక్కొని నాకు పరిస్థితిని తెలుపవలసిందని అతనికి వెంటనే ఉత్తరం వ్రాశాను

* * * *

కొద్దిరోజుల్లోనే నా వుత్తరానికి నా మిత్రుని దగ్గర నుంచి జవాబు వచ్చింది. ఆ వుత్తరంలో నేను ఉదహరించిన ఊరు అడవి ప్రాంతాల్లో వుందనీ, అక్కడికి రాకపోకమార్గాలులేవనీ, అందువల్ల తన నౌకర్ని ఆ వూరుపంపి ఆమాకే తీయించానని, నేను వుదహరించిన పేరుగలిగిన వ్యక్తి ఆ వూళ్లో వొకప్పుడుండేది గాని యిప్పుడు లేదనీ ఇది రూఢివార్తేననీ వ్రాశాడు నా మిత్రుడు.

నాకు యెందుకనో ఈ మనిషి ఆ ఊరికి చెందిన మనిషి కాదనీ; రజాక్‌ని మోసంచేసి డబ్బూ నగలూ కాజేసిందనీ అనిపించింది. కాని ఈ విషయం రజాక్‌తో చెప్పటం ఎట్లా? నాలో నేను చెప్పుదామా, వద్దా అని కొంచెంసేపు ఆలోచించాను. అప్పటికప్పుడే అతను నాలుగైదుసార్లు ఉత్తరానికి జవాబు వొచ్చిందా అని అడిగి వెళ్ళాడు. అతని ప్రాణాలన్నీ ఈ జవాబుమీదే వున్నాయి. అసలు ఆ మనిషి ఆ ఊరుకే జేరలేదని చెపితే యెంత బాధ పడతాడో! ఏదైనా వున్నది వున్నట్లు రజాక్‌కు చెప్పటం వుత్తమం అనుకొని అతనికి కబురు పెట్టాను. అతను రాములవారి బాణా ఏకి మల్లే రయ్యిన వచ్చాడు. నేను నెమ్మదిగా నా మిత్రుడు వ్రాసిన సంగతులు తెలియజేశాను.

రజాక్ మొహం వివర్ణం అయింది. "వొట్టిది సాబ్. ఆమె ఆ ఊళ్లోనే వుంటుంది. ఊళ్ళోవాళ్ళు తెలియనివ్వటంలేదు" అన్నాడు రజాక్.

"వాళ్ళెందుకు తెలియనివ్వకుండా వుంటారు రజాక్, తెలియనివ్వక పోతే వాళ్ళ కేం వస్తుంది!" అని అడిగాను.

"వాళ్ళు పగపట్టారు సాబ్." అన్నాడు రజాక్.

"పోనీ వాళ్ళు పగపడితే, ఆవిడకు నిజంగా నువ్వంటే యిష్టమైతే తానే బయటపడొచ్చుగా!" అని అడిగాడు.

"వాళ్ళు పడనివ్వరు సాబ్." అన్నాడు రజాక్.

"కనుమరగించి రావొచ్చు" అన్నాను.

"వాళ్ళ దగ్గర కుదరదు సాబ్" అన్నాడు రజాక్.

ఇక నేను అతనికి యేం చెప్పగలను! "నువ్వేమీ దిగులుపడకు. మళ్ళీ ప్రయత్నిద్దాం" అన్నాను.

"ఇంకేం ప్రయత్నించి ఏం ప్రయోజనం సాబ్. ఈ పాటికి చంపేసే

వుంటారు," అని ఆపుకుని ఆపుకుని ఏడ్చాడు రజాక్. గిర్రున తిరిగి వెళ్ళి పోయాడు. అంతే.

ఆనాటినుంచీ అతని అంగడి క్షీణదశకురావటం ప్రారంభించింది. అప్పటిదాకా ఆబిద ఇంకా వస్తుందనే నమ్మకంతో, హంగు చెడకుండా నడుపుతూ వచ్చాడు రజాక్. ఇక ఆమె లేదని తెల్సుకున్నాడు. అనుమానించ వలసింది. అనుమానించకుండా పంపటం తన తప్పే అనుకున్నాడు. ఇక అంగడి సంగతి ఆలోచించటం మానివేశాడు. మొదటిలో పిండివంటలు తగ్గినై. అంగడి యథాప్రకారానికి వొచ్చింది రాకరాక ఎవ్వరయినా వచ్చి టీ అడిగితే ఈ లోకంలో లేనట్లు కూర్చునేవాడు రజాక్.

* * *

ఒకరోజు నా భార్య మాటా మాటా మీద, రజాక్ వ్యాపారం పూర్తిగా పడిపోయిందనీ, వాళ్ళకి గడవటమే కష్టంగా వుందనీ, అప్పు డప్పుడూ కైరూన్ దాని తండ్రికి తెలియకుండా సోలెడూ అరసోలెడూ బియ్యం తీసుకువెళ్తూ ఉందనీ చెప్పింది. నాకు మనస్సు కలుక్కుమంది.

"వ్యాపారం అభివృద్ధి చేసుకుంటాడేమో అవసరం అయితే ఏభయ్యో అరవయ్యో ఇద్దాం కనుక్కో!" అన్నాను.

"డబ్బయితే యివ్వగలంగాని మనస్సెక్కడ యివ్వగలం?" అన్నది నా భార్య....

నేను మెదలకుండా వూరుకున్నాను.

"పావం అతని స్థితి కైరూను చెపుతుంటే, వినటమే కష్టంగా వుంటూ వుంది. రాత్రిళ్ళు నిద్రలేదట, అన్నం ముట్టడం లేదట...."

"మనం యేం చెయ్యిగలం?" అన్నాను నేను.

నాకు నిజంగా ఆ మనిషి రజాకు మనస్సుని యింతగా ఎట్లాఆకర్షిం చిందా అని ఆశ్చర్యం కలిగించి.

* * *

మరికొన్ని రోజులు గడిచినై. నాకు ఢిల్లీలోనూ, హైదరాబాదులోనూ పని తగిలింది. ముందు ఢిల్లీ వెళ్ళి అక్కడ పని పూర్తి చేసుకుని హైదరాబాదు వెళ్ళాను. నా మిత్రుడు ఊళ్ళో లేకపోవటంవల్ల, హోటల్లో మకాం పెట్టాను. ప్రొద్దున్న పనిమీద ఊళ్ళోకి వెళ్ళి చీకటిపడింతర్వాత హోటలుకి జేరుకున్నాను. స్నానం భోజనాదులు పూర్తి చేసుకుని నా కిచ్చిన గదిలో పడుకున్నాను. మనస్సు రామాయణంమీదకుపోయింది. పెట్టెలోనుంచి తీసి చదవటం మొదలుపెట్టాను. మళ్ళీ సుందరాకాండే!... సీతామహాదేవి హనుమంతుడ్ని రాముని బంటని తెలుసుకోగానే, "ఆయన నన్ను విడిచి ధైర్యం కోల్పోలేదు గదా," అని అడగటం చదివాను. వెంటనే ఆయన తన్నెంత ప్రేమించినా ధర్మరక్షణకోసం తన్ను త్యజించగలడనే తలపు జ్ఞాపకం వొచ్చి భయంవేసి, "నే నిక్కడే పడే కష్టాలన్నీ చెప్పి నామీద కరుణ కరిగేటట్టు చెయ్యి" అని దీనంగా హనుమంతుణ్ని అడగటం చదివాను. తెప్పరిల్లి. "ఆయనకు అపకీర్తి కలుగుతుందేమో అనే భయంతో అన్నాగాని ఆయనకు తెలియందేముంది!" అని సర్దుకోవటం చదివాను అక్కడనుంచి సీతను తలచుకొని రాముడు అనుభవించిన వేదన చదివాను పిచ్చివానికిమల్లే తిరిగేవాడు....నేలమీదగాని పడుకునేవాడుకాడు. అన్నం ముట్టుకునేవాడుకాడు. "సీతా" అని విలపించే ఆ నోటికి మూతలేదు. ఒక్కొక్కప్పుడు నిలువుగ్రుడ్లు వేసేవాడు—

ఆలోచిస్తూ పడుకున్నాను. మనస్సు యింటిమీదకు పోయింది. అకస్మాత్తుగా రజాక్ జ్ఞాపకం వచ్చాడు. అతన్ని విడిచిపెట్టి వెళ్ళిన మనిషి వూరు అక్కడకు దగ్గర్లోనే ఉందని జ్ఞాపకం వచ్చింది. వీలుంటే ఆబిడ సంగతి ఆచూకీ తియ్యాలనిపించింది. నా మిత్రుడు ఊళ్ళోవుంటే బాగుండేది. లేదు యేం చెయ్యాలా అని తీవ్రంగా ఆలోచించాను. ఆలోచించగా నన్నెరిగిన సబ్ ఇన్‌స్పెక్టరొకతను యిటీవలే హైదరాబాద్‌కి బదిలీ అయినట్లు

జ్ఞాపకం వచ్చింది. అతనిద్వారా యింకేమన్నా విషయాలు తెలుస్తయ్యేమో కనుక్కోవాలని నిశ్చయించుకున్నాను. రామాయణం అలాగే రొమ్ముమీద పెట్టుకొని ఆ రాత్రి నిద్రపోయాను.

* * *

తెల్లవారిలేచి, పోలీసు స్టేషన్‌కి ఫోనుచేసి నేను ఎరిగిన సబ్ ఇన్‌స్పెక్టరు యింటి ఎడ్రసు కనుక్కొని అక్కడకి వెళ్ళాను. నన్ను చూసేటప్పటికి అతని ప్రాణాలు లేచివచ్చినయ్. కాసేపు పిచ్చాపాటీ మాట్లాడుకొన్న తరువాత, అతనికి నేను వచ్చిన సంగతి తెలియజేశాను. ఆవిడ పేరూ, ఆవూరుపేరూ చెప్పి ఆ ఊళ్ళో వుందో లేదో, లేకపోతే ఏమైందో కొంచం కనుక్కోమని చెప్పాను.

"ఆ వూరు చాలా చిన్నవూరు. వున్న పదిమందీ ఒకే మాటమీద వుంటారు. ఆ చూకీ తియ్యటం మహా కష్టం. హత్యలు జరుగుతుంటై; సాక్ష్యాలు దొరకవు. నేనిక్కడకు బదిలీ అవకముందు ఆ తాలూకాలోనే పనిచేశాను. అందువల్ల వాళ్ళ దగ్గరనుంచి విషయాలు తెలుసుకోటానికి కొన్ని కొన్ని మెలకువలు నాకు తెలుసు. నీకు కావలసిన సమాచారం తప్పకుండా సేకరించేపెడతాను." అన్నాడు అతను.

కాసేపయింతర్వాత నేనతని దగ్గర వీడ్కోలుపుచ్చుకొని నాపని మీద వూళ్ళోకి వెళ్ళాను. నాలుగయిదు రోజులు పడుతుందనుకున్న పని రెండురోజుల్లోనే అయిపోయింది. మూడవరోజు హైదరాబాదులో చూడవలసిన దృశ్యాలు ఏమన్నా వుంటే చూద్దామని బయలుదేరాను. ముఖ్యంగా సాలార్ జంగ్ మ్యూజియం చూద్దామనుకున్నాను.

నాకు మామూలుగా "సైట్‌సీయింగ్" అంటే ఇష్టం ఉండేది కాదు. ఏ దృశ్యం నన్ను తన్మయపరచేది కాదు. అజంతాగుహలను చూచినప్పుడు "యెంత శ్రమని వృధాచేశారు!" ఈ శ్రమని యే ప్రాజెక్టు కట్టడానికో, యే కాలువలు త్రవ్వటానికో వినియోగిస్తే యెంత బాగుండేది

అనిపించేది. పెద్ద పెద్ద దేవాలయాలనూ, కళా కేంద్రాలనూ చూచినప్పుడు కూడా ఈ విరసభావమే నాలో తలెత్తేది నేను అప్పటికి టాజ్ మహల్ చూడ లేదు, అయినా టాజ్ మహల్‌ని వర్ణించి తన్మయత్వం చెందుతుంటే బాగుండే కాదు. నేను టాజ్‌మహల్‌ని చూడకపోయినా, "టాజ్‌మహల్లో అందంలేదు" అని హక్స్లీ వ్రాసిన వ్యాసం నాకు నచ్చింది. ఒకప్పుడు బెర్నార్డ్‌షాని యెవరో "నయాగరా జలపాతాన్ని చూశారా" అనో "చుట్టానికి వస్తారా?" అనో అడిగారట? దానికి ఆయన "దానికోసం అంత దూరం వచ్చి చూడవలసింది యేముంది? అంతగా చూడదలిస్తే ఏ సినిమా లోనో హాయిగా కుషన్ కుర్చీలో కూర్చొని చూడటం మంచిది" అన్నాడట ఈ తృణీకారబుద్ధి నాకు ఆరోజుల్లో బాగా నచ్చేది. కాని యిప్పుడు వేరు.

ఇప్పుడు నాలో తీవ్రమైన మార్పు వచ్చింది. పెద్దలు 'ఆర్ద్రత' అంటారే, అదేదో సన్నావహించినట్లు ఉంది. దీనికి కారణం వయస్సు మళ్ళటమే కావచ్చు. కారణంయేదయినా ప్రస్తుతం ఏ క్రొత్తవూరు వెళ్ళినా అక్కడ చూడవలసిన విషయాలను ముందే తెలుసుకోటం, తప్ప కుండా వాటినిచూచి రావటం జరుగుతూవుంది. ఆ దృశ్యాలు ఇదివరకు వల్లే కాకుండ మనస్సుకి ఆహ్లాదాన్నికూడా కూరుస్తున్నాయి....

ఊళ్ళోకి బయలుదేరాను. సాలార్‌జంగ్ మ్యూజియంలో ప్రవేశించ గానే మనస్సు స్పందించింది. ఆ ప్రదర్శన వస్తువులను చూస్తూ వాటి చరిత్రను వింటూవుంటే యెన్నో దేశాల సంస్కా- రాలూ నాగరికతలూ మనస్సును ఉత్తేజపరిచినయ్. ఒక్కొక్క బొమ్మ జీవంపోసుకుని తన కథను, ఆనందాశ్రువులతో కొన్నీ, దుఃఖాశ్రువులతో కొన్నీ, విరహవేదనతో కొన్నీ, వీరావేశంతో కొన్నీ చెప్పుకుపోతుంటే నాకు అనేక దేశచరిత్రలు నాముందు జరిగిపోతునట్లే అనిపించింది. అవన్నీ సజీవచైతన్య ఆకారాలే అనిపించింది. అక్కడున్నంతసేపూ నాలోనే నెన్నడూ ఊహించని లోతులు కదిలినై ఆవేశాలు ఉదికినై, భావాలు రేగినై. నేను మరో ప్రపంచంలో ఉన్నట్టే అనిపించింది, ఆ కాసేపూ.

తిరిగి తిరిగి సాయంకాలం హోటలుకు జేరుకున్నాను. నేను జేరే టప్పటికే సబ్ ఇన్‌స్పెక్టరు నాగదిలో కూర్చొని నాకోసం యెదురుచూస్తూ న్నాడు. నాకు వెంటనే రజాక్ సంగతి జ్ఞాపకం వచ్చింది.

"తెలుసుకున్నావా?" అని అడిగాను.

"ఓ!" అన్నాడు సబ్ఇన్‌స్పెక్టరు అని సంగతంతా చెప్పాడు. ఆ వూరు తనే వెళ్లాడట. మొదట్లో ఎవ్వర్ని కనుక్కున్నా తనకు ఆ ఊళ్లో ఆ పేరుతో ఉన్నమనిషే లేదు. అన్నారట. కాని తనకు పరిచయస్తుణ్ణి పట్టుకొని కూఫీ తియ్యగా ఆ మనిషి ఆ వూళ్లోనే ఉన్నట్లు తేలిందట.

ఆవిడ వూళ్ళో ఉన్నదనేటప్పటికి నాకు యెక్కడలేని ఆశా పుట్టు కొచ్చింది. రజాక్‌కి మంచివార్త చెప్పగలనుగదా అని సంతోషించాను.

"కాని ఆవిడ తన భర్తతో కాపురం చేసుకుంటూ వుంది" అన్నాడు సబ్ఇన్‌స్పెక్టరు.

నా ఆశ నిరాశ అయింది. నేను మరొక చిక్కు ఏదో రాబోతూ వుందని గ్రహించాను. సబ్ఇన్‌స్పెక్టరు చెప్పుకు పోతున్నాడు! "ఆవిడకు చిన్నప్పుడే వివాహం అయిందట. అప్పటినుంచీ ఇప్పటిదాకా భర్త వుండనే వున్నాడట. భర్తతోనే ఆవిడ కాపురం చేస్తూ వుందట. కాకపోతే రెండేళ్ళకో మూడేళ్ళకో వొకసారి. గుబులు మళ్ళినప్పుడు కనపడకుండా పోయి తన ఇష్టంవచ్చినట్లు తిరిగి మళ్ళీవస్తూ వుంటుందట. వాళ్ళ కులంలో ఇలా తిరగటం తప్పులేదట. పైగా అటువంటి వాళ్ళని కాపాడే బాధ్యత కులం వాళ్ళమీద వుండటంవల్ల ఎవ్వడు వచ్చి అడిగినా వాళ్ళ ఆచూకీ తెలియనివ్వకుండా చేసే బాధ్యత నెత్తిమీద వేసుకుంటారట."

ఈ విధంగా అతను చెప్పుకుపోతుంటే, వొక్కక్షణం నా చెవు లను నేనే నమ్మలేకపోయాను. ఒక్కదెబ్బతో నా ఊహలన్నీ అడు గంటినై. బుద్ధి చలించింది.

"నువ్వు పొరపాటు పడలేదుగదా!" అని అడిగాను.

"లేదు," అన్నాడు నా స్నేహితుడు. అని తానేవిధంగా ఈ వంగ తులను ప్రోగుచేసిందీ చెప్పాడు. నిజమే సందేహంలేదు. ఆవిడ మంచి తనంమీద అంత నమ్మకం పెట్టుకొని బ్రతుకుతున్న రజాక్‌కి ఈవిషయం ఎలా చెప్పటం? చెప్పటంవల్ల, మనుష్యజాతిమీద అసహ్యం కలగటం. గుండెపగిలి మరణించటంకంటే, చెప్పకపోవటమా అనేవిషయంమీద ఇంటికివెళ్ళి నా భార్యతో మాట్లాడిపోక నిర్ణయానికి రావాలని నిశ్చయించు కున్నాను. మరునాడు వేకువజామున బయలుదేరే బండికి ఇంటికి బయలు దేరాను.

ఆరోజు రైలు ఆలస్యంగా జేరింది. ఊళ్ళో ఏదో హడావుడి వుండి గుర్రపు బళ్ళుకూడా స్టేషన్ దగ్గరలేవు. నేను నెమ్మదిగా నడిచి వెళ్లాను ఇంటికి ఇల్లు బావురుమంటూ వుంది ఒకొక్కప్పుడు ఇల్లు యిల్లు గానే వుంటుంది. ఎక్కడి వస్తువులు అక్కడేవుంటై. వుండవలసిన మనుష్యులందరూ వుంటారు. కాని ఇంట్లో ఏదో వెలితిఅయినట్లు అనిపించు తుంది బావురుమంటూ వుంటుంది. మనస్సు అపాయాన్ని శంకిస్తుంది. మా ఇల్లు చూడగానే నాకలా అనిపించింది. గబగబా ఇంట్లోకి వెళ్ళాను. నా భార్య విచారంగా కూర్చొని ఉంది, నన్ను చూచి "వొచ్చారా?" అన్నది.

"ఏమిటి సంగతులు?" అన్నాను.

"ఏమీలేవు" అంది. కాని యేదో వున్నట్లు నాకుస్పష్టం అయింది.

"చెప్పు" అన్నాను.

"పాపం ఆ రజాక్ లేడండీ, కైరూన్‌తండ్రీ, అతను రాత్రి ఆస్పత్రిలో చనిపోయాడటండీ...." అంది నా భార్య.

నేను నిరుత్తరుడ నైనాను. ఒక్కక్షణం అలాగే చూస్తూ నుంచు న్నాను. "రాత్రికి రాత్రి ఫెళ్ళున జ్వరం వొచ్చిందట. కొడుకులువచ్చి వెంటనే ఆస్పత్రితో జేర్పించారట. వేకువజాముకి వెళ్ళిపోయాడట!" అంది నా భార్య.

నాకు కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగినై. నాభార్యకు కనపడకుండా మొహం త్రిప్పుకొని, "పోనీ చెడుమాట వినకుండా, నమ్మకం చెడకుండా తన దారిన తాను వెళ్ళిపోయాడు" అన్నాను.

నా భార్యకు యీ నా మాటలు అర్థంకాలేదు. "చెడు మాటేమి టండీ?" అనడిగింది.

నేను సబ్ యిన్‌స్పెక్టరు ద్వారా విన్నకథంతా చెప్పాను, నాభార్య అలాగే కళ్ళు తెరుచుకొని విన్నది. విని కాసేపటికి తేరుకొని, "ఈ మాట అతని చెవిని పడకుండా చెయ్యటానికే కాబోలు, ఉన్నవాణ్ణి వున్నట్టు ఎత్తుకుపోయాడు భగవంతుడు" అంది.

* * *

నేను స్నానంచేసి భోజనానికి కూర్చున్నాను. ఇంతలో నాభార్య ఏమి ఆలోచించిందో అన్నం వడ్డిస్తూ, "పాపం ఆ కైరూన్ ఎక్కడుందో కొంచం కనుక్కోండి" అంది.

"వాళ్ళఅన్నలు తీసుకువెళ్ళి వుంటారు."

"వాళ్ళుమాత్రం ఏం సాకుతారు? వచ్చి మన ఇంటిలో ఉండ మనండి....మన పిల్లలతోపాటు అదీ వుంటుంది" అంది.

నేను అంగీకరించాను.